

Speech bij de presentatie van Andreas Burnier, *Elk boek is een gevaar*, samengesteld door Ronit Palache, zondag 18 september 2022 De Balie te Amsterdam

Liefde

Daniel van Mourik

In het troosteloze zaaltje van een oud schoolgebouw in Nijmegen, ruikt het naar verschaald bier. Het is 1971. Boven het spreekgestoelte op het podium hangen stoffige plastic druivenranken. Ik ben op een college criminologie beland op aanraden van een medestudent. Dit was tevens een mooie aanleiding om de schrijfster van *Een tevreden lach* en *Het jongensuur* in levende lijve te aanschouwen. Als professor Dessaur achter het spreekgestoelte gaat staan met haar stevige stappers en herencolbert dat zij af en toe over haar billen trekt, zie ik een zelfbewuste en tegelijkertijd verlegen onhandige vrouw. Een bijzondere verschijning in de academische mannenwereld. In het zaaltje zit het ongeregeld goed van diverse faculteiten dat is afgekomen op de mare die er rondging op de Katholieke Universiteit van een uitzonderlijke docent. Als Dessaur begint te spreken met een stem, warm, exotisch Haags en rijk van taal wordt het hele sombere feestzaaltje geladen met intelligentie, kennis, wijsheid en humor. Het was niet het politiek linkse geluid van het verzet tegen het universitaire establishment, maar het was een geluid dat ook uitsteeg boven de vastgeroeste culturen buiten de universitaire wereld. Een unieke stem. Als zij de laatste zin uitspreekt van haar college krijg ik de ervaring van een zachte stomp tussen mijn ogen en blijf in sprakeloze verbijstering achter. Wat is dit? Wat gebeurt er? Zo ben ik nog nooit aangeraakt.

De buitenwereld weet meestal wel raad met dit soort gevoelens om er een naam aan te geven, maar ik koesterde dat wat ik voelde en wilde het juist niet benoemen. Vanaf die dag ging ik elke week naar Dessaurs college en koos criminologie als bijvak.

Het zal nog meer dan tien jaar duren voordat Andreas en ik, begin jaren tachtig, een relatie krijgen en in die tussenperiode ben ik getrouwd geweest en gescheiden, begaf mij in de toen nog deels duistere homokroegen en ervoer mijn eerste vrouwenliefdes, werkte op Andreas' instituut als studentassistent bij een van haar medewerkers, maakte mijn studie af in 1979, begon een vrouwenboekwinkel en was actief in het feminisme, maakte deel uit van redacties van feministische literaire tijdschriften *Lover* en *Lust & Gratie*. Na mij studie raakten Andreas en ik bevriend. Er ontstond een bijzondere vriendschap samen met nog een vriendin, Jonne, en gedrieën ondernamen we avontuurlijke tochten naar Antwerpen, Brussel, Parijs en Auvers sur Oise (de plaats waar Van Gogh en zijn broer begraven liggen), lazen we *Faust*, het sprookje van Goethe en andere geestrijke literatuur en vertelden er op los onder genot van wijn die zij in haar keukenkastje had staan en die zij op ons verzoek in kristallen glazen ging schenken. We hingen in kroegen en vette Nijmeegse eethuizen. Schreven een erotisch aards gedicht tijdens een voordracht van een nogal verheven dichteres, en Andreas zong af en toe een schunnig lied als we ons buiten Nijmegen bevonden. Wij waren jongens in vrouwverpakking die speels practical jokes en serieuze verdieping afwisselden.

Het is februari 2022, meer dan vijftig jaar later. In de archiefkamer in mijn huis zit de journalist en podcastmaker Ronit Palache met haar Uggs (typisch iets voor meisjes uit Amsterdam-Zuid, maar daar woont zij niet) en op haar schoot liggen stapels papier. Ze maakt selecties voor het boek *Elk boek is een gevaar* dat vandaag hier wordt gepresenteerd. ‘Jij moet ook spreken op de avond in De Balie’, zegt ze. ‘Waar wil je dat ik over spreek?’ Over de liefde’, zegt ze. Lachend kijkt ze me aan met haar grijsgroene ogen en ik zie in haar gezicht iets dat ik herken van Andreas. Warm, direct en uitdagend. Brutaler dat wel.

Het is september 2022 en ik zit op het balkon van ons huis in de Valeriusstraat. Er drijven schapewolkjes voorbij. Ze vormen een eenheid en zijn toch los van elkaar. Tussen hen zijn wakken van blauwe lucht. De wolken markeren rust zoals de druppels in een Japanse tuin. Langzaam lossen zij op in het blauw. Ik denk aan alles wat ik met Andreas heb beleefd in een periode van dertig jaar en wat mij nog zo levendig voor ogen staat. Ik wil deze tijd door de herinnering rekken en niets laten oplossen.

Over de liefde spreken is bijna zoiets als over God spreken. Te groot om te bevatten en uit te drukken in taal. Maar voor het woord God heeft de taal wel meer dan zeventig synoniemen die elk een ander aspect van de godsbeleving uitdrukken maar synoniemen van het woord liefde bestaan niet. Iemand die ik dit voorleg zegt: de liefde is de liefde. Maar daar kom ik niet mee weg. Er raast van alles door mijn hoofd: Liefde is een schip dat je in andere landen kan brengen, kan stranden, stromen kan doorstaan, op de klippen lopen etc. Ik sla er favoriete schrijvers op na. Adrienne Rich zegt: ‘An honorable human relationship - that is one in which two people have the right to use the word love - is a process, delicate violent, often terrifying to both persons involved, a process of refining the truths they can tell each other.’ Ergens las ik kort en bondig ‘Love is an art, just as living.’ en Baldwin die er nog iets belangrijks aan toevoegt: ‘Loving anybody is a tremendous danger, a tremendous responsibility.’

Het is eind 1982. Je zegt dat je verliefd op me bent, dat je van me houdt. Ik ben in verwarring, bevind me nog in een dierbare relatie en er is dat oude gevoel van wat me overkwam tijdens je eerste college, mijn contact met je als mijn hoogleraar bijvak en de vriendschap die we nu al een aantal jaren hebben. Je bent bang dat de passie de vriendschap zal schaden. Maar ik voel iets onomkeerbaars en denk nog niet aan de gevaren die ons te wachten staan. Deze ontmoeting is een homecoming in een huis dat ik nog niet ken en wil leren kennen. Ik ben aangeraakt op een mij volstrekt onbekende wijze en tegelijkertijd zijn we die speelse jongens die zich niets aantrekken van conventies en leeftijd. Je praat op een zelfde intense manier over de quantumtheorie en morfologische velden, reïncarnatie, het sprookje van Goethe, en hoe je wc papier moet ophangen en welke manier - van de muur af of ertegen aan.

Je zegt dat je wilt dat ik ontvang wat jij mij zult geven. Waarop ik vraag wat jij van mij wil hebben: ‘dat je ontvangt wat ik je geef’. En zo is het gegaan en het ging verder want ook ik wilde jou alles geven.

Het is september 2002. We zijn twintig jaar verder. Je bent onverwacht gestorven en ik vind je in de gang van ons huis in de Valeriusstraat. Joost, Jonne en Frieda Menco zijn er ook en ik voel me gesteund door hun aanwezigheid. Ik word in een andere realiteit geslagen. Diezelfde avond nog wordt je lichaam het huis uitgedragen. Buiten buig ik voor je lichaam dat mij zo dierbaar is terwijl de lichten van de lijkwagen langzamerhand in het donker verdwijnen. Het is voorbij.

Jonne blijft bij me. Ik lig op de slaapbank en Jonne ligt op de andere bank. Het licht moet aanblijven. Ik voel me zonder huid en kwetsbaar, maar ook ongewoon helder. Ik kijk naar de boekenkast tegenover me en zie langzaam je glimlachende gezicht verschijnen. Ik blijf roerloos liggen en blijf kijken totdat het weer verdwijnt. Ik mag dit moment niet vergeten.

Ronit zegt dat liefde een aandoening is en spreekt in de geest van Spinoza. Maar er is meer. De liefde is de hartstochtelijke verbinding met het aardse leven, met deze paradoxale werkelijkheid waar duisternis en licht elkaar ontmoeten op de grens van het mogelijke en onmogelijke. De werkelijkheid van schoonheid, ontroering en afgrijzen. Van diepe betrokkenheid en onverschilligheid, van verbinding en los willen zijn, van toenadering en vlucht, van verscheurd worden door angst, verdriet en woede en toch samen blijven kiezen voor het leven in al zijn volheid. Ik herinner me je terugkeer naar het jodendom, je passie ervoor en de spoken van het verleden die uit de kelder kwamen. Ik herinner me alle onwaarschijnlijke momenten die ik met je in dertig jaar heb beleefd en die me dichterbij hebben gebracht bij het mysterie van leven, liefde en dood.

Dat is liefde